

аграрної сфери. Визначено стан розвитку окремих елементів інфраструктури аграрного ринку, зокрема бірж. Проаналізовано сучасний рівень біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією в Україні. Визначено структуру біржової торгівлі продовольчої продукції. Встановлено основні проблеми формування ефективної інфраструктури аграрного ринку та окреслено напрями їх подолання.

Ключові слова: інфраструктура, аграрний ринок, біржова торгівля, аграрна сфера, сільськогосподарське виробництво, конкурентоспроможність.

Аннотация

В статье отображены особенности инфраструктурного обеспечения сельскохозяйственных предприятий и его значение в формировании конкурентоспособности хозяйствующих субъектов аграрной отрасли. Определено состояние развития отдельных элементов инфраструктуры аграрного рынка, в частности бирж. Проанализирован современный уровень биржевой торговли сельскохозяйственной продукцией в Украине. Определена структура биржевой торговли продовольственной продукцией. Установлены основные проблемы формирования эффективной инфраструктуры аграрного рынка и очерчены направления их решения.

Ключевые слова: инфраструктура, аграрный рынок, аграрная отрасль, сельскохозяйственное производство, конкурентоспособность.

Annotation

The article presents the features of the infrastructural providing of agricultural enterprises and its role in the competitiveness forming of being in charge subjects of agrarian sphere. Development of separate elements of infrastructure of agrarian market, in particular exchanges is defined and the modern level of exchange is analyzed. The structure of the food products exchange is determined. Main problems of effective infrastructure forming of agrarian market are proved. Ways of their improvement are distinguished.

Key words: infrastructure, agrarian market, agrarian, agricultural enterprises, competitiveness.

УДК 631.145

**Скоцик В.Є.,
к.с.-г.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту, докторант,
Білоцерківський національний аграрний університет**

ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ, ЯК ОСНОВИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Постановка проблеми. Створення всебічно розвинутого високоефективного сільського господарства вимагає відповідного рівня розвитку матеріально-технічної бази та використання наявних ресурсів, які є обов'язковими елементами будь-якого виробничого процесу.

Ефективність функціонування галузей сільського господарства безпосередньо залежить від матеріально-технічного забезпечення. На сучасному етапі для подальшого розвитку аграрного виробництва існує потреба створення комплексної та збалансованої матеріально-технічної бази. Зростання рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами дає змогу підвищувати рівень механізації виробництва в галузях сільського господарства. Рівень матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва впливає на його розвиток і галузеву структуру. Впровадження та вдосконалення потужної, нової техніки і технологій сприяє ефективному господарюванню, підвищенню продуктивності праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ресурсно-технічного забезпечення ефективної виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств завжди знаходилися в центрі уваги вітчизняних науковців: П. Т. Саблука, П. І. Гайдуцького, В. Я. Месель-Веселяка, Г. М. Підлісецького, П. А. Денисенка, Я. К. Білоуська, В. О. Питулька, В. М. Трегобчука, В. С. Шибаніна та інших. Проте, незважаючи на високий науковий рівень робіт, окремі аспекти цієї багатогранної проблеми залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Мета статті – здійснити аналіз сучасного стану рівня наявності сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах і запропонувати напрями по підвищенню рівня технічного оснащення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядати стан парку сільськогосподарської техніки України варто з точки зору історичної об'єктивності, а вона говорить, що виробничі потужності більшості сільськогосподарських компаній формувались ще за часів СРСР. Це означає, що середній термін служби обладнання та техніки на більшості підприємств у два рази перевищив нормативний [1, с. 14].

Рівень оновлення парку техніки на початку 90-х рр. складав не більше 2% за рік. У середині 2000-х і до фінансової кризи рівень оновлення основних фондів суттєво виріс у зв'язку з ростом обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і виходом на ринок крупних гравців, але вже у 2009 р. цей показник значно скоротився.

При цьому у сільському господарстві скорочення закупівель техніки не так було пов'язано з уповільненням темпів росту, як з призупиненням банківського кредитування і невпевненістю в темпах розвитку економіки в цілому.

Відновлення докризового стану закупівель техніки варто очікувати після повного відновлення банківського кредитування і нормалізації державної політики відносно експортерів і виробників сільськогосподарської продукції [2, с. 25].

Нині парк сільськогосподарської техніки, що використовується у процесі виробництва, нараховує близько 1 млн. одиниць машин та обладнання. Що стосується цільового сегмента дослідження, то парк такої техніки нараховує більш ніж 500 тис. шт.

Основна частина сільськогосподарської техніки та устаткування використовується сільськогосподарськими підприємствами. Господарства населення використовують незначну кількість техніки.

Парк тракторів складає лише 45% від потреби сільського господарства, зернозбиральних комбайнів – 48%, кормозбиральних комбайнів – 75%, косарок – 66%, преспідбирників – 85%, жаток – 46%, плугів – 37%, сівалок – 66%. За іншими видами техніки ступінь забезпеченості потреб коливається у межах від 35 до 60%.

Типовим явищем для машинно-тракторного парку (МТП) у регіонах країни є його вимушена експлуатація за межами амортизаційного терміну замість необхідного списання. При цьому зазвичай нормативним терміном використання техніки вважається межа 15 років. Так, середній показник зносу техніки у вітчизняному сільському господарстві складає 70%. При цьому для тракторів цей показник сягає 77,57%, а для комбайнів – 70,56%.

Основними причинами такого кризового стану оновлення МТП є: суттєве зниження платоспроможного попиту на сільськогосподарську техніку в результаті диспаритету цін; неможливість отримання кредитів, оскільки відсутні реальні гарантії їх повернення; зменшення інвестицій в сільське господарство; відсутність довгострокової стратегії та інноваційної політики держави в розвитку АПК; низька дієвість форм державної підтримки і проектів [3, с. 34].

Одним з основних чинників втрати 16-24% урожаю є спрацьованість матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств та використання фізично і морально застарілої техніки при збиранні врожаю.

За нашими розрахунками у найкращий для сільгосптоваровиробників України 2011 р., коли був зібраний рекордний урожай у 56,7 млн т за фактичної урожайності 37 і біологічної – 44 ц/га, втрати на кожному гектарі становили 7 ц/га. При біологічному врожаї у 2011 р. на рівні 67,5 млн т загальні втрати зернових на етапі збирання становили 10,8 млн т.

На етапі збирання урожаю сільгосптоваровиробники України за останні чотири роки втратили близько 45 млн т зерна. За нинішніми цінами це дорівнює вартості приблизно 50 тис. комбайнів класу «ДОН-1500Б» або 27 тис. комбайнів класу «Lexion-570» фірми «Claas», або 34 тис. комбайнів «John Deere-9570», що відповідає потребі зернового господарства України в зернозбиральній техніці.

Недотримання технологічних параметрів виробництва і дефіцит коштів на оновлення матеріально-технічної бази основних засобів виробництва призводять до значних втрат урожаю та доходів навіть на тому недостатньому рівні операційних витрат, що вкладають у землю українські сільгосптоваровиробники [4, с. 96].

Фактичний темп вибуття машин складає 8-11% на рік, що більш ніж у 2 рази перевищує показник оновлення парку (4% на рік). Логічним наслідком можна вважати яскраво виражене скорочення МТП.

У порівнянні з 1990 р. кількість техніки в експлуатації скоротилась більше ніж у 2,5 рази:

- трактори – в 3,1 рази;
- зерно- та кормозбиральні комбайни – у 2,7 та 3,0 рази відповідно;
- плуги тракторні – в 4,1 рази;
- культиватори – у 3,7 рази;

- тракторні сіялки – у 3,3 рази;
- обладнання для тваринництва – у 3,4 рази;
- обладнання для поливу – у 6,2 рази;
- розкидувачі мінеральних добрив – у 3,8 разів.

Кількісне та якісне зменшення МТП призвело до збільшення навантаження на техніку (у порівнянні з 1991 р. – більше ніж у 2 рази) у розрахунку на одиницю площі ріллі. Так, на 1000 га посівних площ припадає 4 од. комбайнів (при цьому у Канаді – 7,6; Італії та Великобританії – 13; Нідерландах – 15; Франції і США – 19; Німеччині – 28) та 9 од. тракторів (у Польщі – 93,3; Німеччині – 87,4; Франції – 68,7; Великобританії – 84,7).

Середній показник зносу техніки у вітчизняному сільському господарстві складає 70%. При цьому для тракторів цей показник сягає 77,57%, а для комбайнів – 70,56%.

Основними проблемами, в технологічному розвитку сільськогосподарських підприємств України є те, що значна частина техніки що використовується в Україні потребує заміни або модернізації. У зв'язку з цим енергоємність сільського господарства України більша, ніж в сільському господарстві країн ЄС більше ніж в два рази [5, с. 98].

Так, відповідно до Рейтингу енергоефективності областей України, складеного за підтримки компанії СКМ, в залежності від регіону ефективність сільського господарства становить від 22 до 43% від рівня ЄС.

Так, наприклад, енергоефективність сільського господарства Херсонської області складає 22% від рівня ЄС. Сільське господарство Херсонської області за енергоефективністю посідає 26 місце серед областей України. Сільськогосподарські підприємства споживають 13,4% енергоносіїв на виробництво 9,1% доданої вартості на 806,4 тис. га оброблюваних земель Херсонської області. На виробництво €1000 доданої вартості сільськогосподарські підприємства витрачають 475,1 кг нафтового еквівалента енергоносіїв. Потенціал заощаджень сільського господарства Херсонської області за рахунок підвищення енергоефективності до рівня ЄС оцінюється у 68296,6 тонн нафтового еквівалента, або €29,5 млн. щорічно у цінах 2010р.

Аналіз показує, що Україна суттєво поступається європейським країнам в питанні енергоефективності сільського господарства, а отже має більш гострі екологічні та енергетичні проблеми в сільському господарстві. При цьому модернізація та оновлення техніки, що використовується в сільському господарстві, дозволить суттєво знизити споживання пального та підвищити прибутковість сільськогосподарських підприємств.

В умовах кризового стану забезпечення сільського господарства новою технікою і обладнанням передбачається модернізація складних машин, експлуатованих за межами амортизаційних строків їх служби, із застосуванням при ремонті сучасних вузлів, агрегатів та комплектуючих виробів вітчизняного та закордонного виробництва [6, с. 70]. Можливі обсяги робіт з модернізації складної сільськогосподарської техніки складають 300 тис. тракторів, 50 тис. зернозбиральних комбайнів, 30 тис. кормозбиральних машин.

Виробничою базою для модернізації техніки є існуюча мережа найбільш оснащених ремонтно-обслуговуючих підприємств, що включає в себе технічні центри та цехи модернізації заводів-виробників, найбільш оснащені ремонтні заводи, спецмайстерні і РТП в різних регіонах країни, які мають висококваліфіковані кадри фахівців.

Модернізація машин дозволяє значно підвищити їх технічний рівень при порівняно невеликих витратах праці, коштів і матеріалів: ціна відновлених і модернізованих машин не перевищує в середньому 60-80% від ціни нових при гарантованому їх ресурсі 90-100% від нових [7, с. 20].

Передбачається розвиток в країні вторинного ринку уживаної техніки, що забезпечить вирішення наступних завдань:

- збереження парку машин і підвищення технічного потенціалу господарств;
- продовження термінів служби машин і підвищення ефективності використання наявної техніки;
- забезпечення технікою економічно слабких і середніх господарств з мінімально можливими витратами.

Ефективність використання вторинного ринку техніки підтверджується досвідом економічно розвинених країн світу: там більше 50% механізованих робіт у фермерів виконується уживаними машинами з термінами служби 7-15 років і більше. Нову техніку в основному купують економічно міцні господарства, які через 3-5 років використання продають її менш забезпеченим господарствам через дилерську систему. При цьому техніка проходить якісне передпродажне обслуговування і ремонт [8, с. 48].

Доцільно розвиток ринку уживаної техніки як джерела утворення фонду зношених деталей для їх відновлення, оскільки, наприклад, у вибракуваних тракторах частка придатних для експлуатації без ремонту деталей складає близько 45%, що підлягають відновленню – до 50, а не підлягають відновленню – тільки 5-9%.

Важливим елементом розвитку технічного сервісу є сертифікація виробництв і підприємств, що займаються цим видом діяльності. У розвинених країнах з ринковою економікою одним з важливих факторів просування продукції і виконуваних послуг на ринку є сертифікація підприємств, що випускають продукцію і надають послуги. У 2012 р. сертифікацію повинні пройти не менше 90% ремонтно-технічних підприємств.

Висновки з проведеного дослідження. Здійснення безперервного відтворювального процесу в аграрній виробничій сфері об'єктивно пов'язано з постійним використанням матеріально-ресурсних засобів, з необхідністю їх системної заміни новими, більш доскональними, що є закономірною умовою функціонування суспільного виробництва. Відтворювальний процес у сільському господарстві тісно пов'язаний із системним оновленням спожитих засобів виробництва на якісно новій основі.

Важливість матеріально-ресурсного забезпечення аграрного виробництва, створення потужної матеріально-технічної бази потребує системного підходу до її цілеспрямованого розвитку, істотної структурної модернізації, спрямованої на забезпечення комплексної механізації всіх технологічних процесів виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, просування її на світовий агропродовольчий ринок. Основними чинниками, що негативно впливають на забезпеченість сільськогосподарських підприємств основними засобами, є повільне введення в дію нових потужностей для тваринницької галузі, зниження обсягів виробництва техніки у вітчизняному сільськогосподарському машинобудуванні.

Бібліографічний список

1. Деревець І. С. Деякі аспекти матеріально-технічного та інженерного забезпечення АПК України / І. С. Деревець // Економіка АПК. – 2006. – № 3. – С. 12-16.
2. Демченко А. Ф. Развитие рынка восстановленной техники / А. Ф. Демченко // Механизация и электрификация сельского хозяйства. – 2001. – № 3. – С. 23-26.
3. Андреев П. А. Тенденции развития и эффективность зарубежной техники / Андреев П. А., Драгайцев В. И., Буклагин Б. С. – М. : Информагротех, 1998. – 96 с.
4. Михалев А. А. Совершенствование системы производственно-технического обслуживания агропромышленного комплекса / А. А. Михалев. – М. : АгриПресс, 2001. – 208 с.
5. Відтворення та ефективне використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні і практичні аспекти) / [відп. ред. В. М. Трегобчук]. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 259 с.
6. Проценко В. О. Стан: перспективи розвитку ринку матеріально-технічних ресурсів та послуг в АПК України / В. О. Проценко // Вісник аграрної науки. – 2001. – № 6. – С. 69-71.
7. Бурковський І. Д. Поліпшення технічного обслуговування аграрного сектору економіки / І. Д. Бурковський // Економіка АПК. – 2005. – № 9. – С. 19-22.
8. Драгайцев В. И. Экономические проблемы технического переоснащения сельского хозяйства России / В. И. Драгайцев // АПК: Экономика. Управление. – 2005. – № 11. – С. 47-53.

Анотація

В статті здійснено оцінку рівня технічного оснащення сільськогосподарських підприємств. З'ясовано основні першопричини кризового стану у технічному забезпеченні сільськогосподарських товаровиробників. Оцінені збитки, яких зазнають підприємства через відсутність технічних засобів при збиранні врожаю сільськогосподарських культур. Запропоновані автором заходи, які спрямовані на підвищення рівня технічного оснащення сільськогосподарських підприємств різних форм господарювання. Обґрунтовано, що в нинішніх складних економічних умовах одним з факторів підвищення рівня технічного забезпечення є придбання вживаної сільськогосподарської техніки іноземного виробництва. Обґрунтовано механізм удосконалення системи сервісного обслуговування, як складової частини ринку сільськогосподарської техніки.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, уживана техніка, сервісні підприємства, сільськогосподарська техніка.

Аннотация

В статье осуществлена оценка уровня технического оснащения сельскохозяйственных предприятий. Выявлены основные первопричины кризисного состояния в техническом обеспечении сельскохозяйственных товаропроизводителей. Оценены убытки, которые несут предприятия из-за отсутствия технических средств при уборке урожая сельскохозяйственных культур. Предложены автором мероприятия, направленные на повышение уровня технического оснащения сельскохозяйственных предприятий различных форм хозяйствования. Обосновано, что в нынешних сложных экономических условиях одним из факторов повышения уровня технического обеспечения является приобретение подержанной сельскохозяйственной техники иностранного производства. Обосновано механизм совершенствования системы сервисного обслуживания, как составной части рынка сельскохозяйственной техники.

Ключевые слова: сільськогосподарські підприємства, використовувана техніка, сервісні підприємства, сільськогосподарська техніка.

Annotation

In the article the estimation of the level of technical equipment of agricultural enterprises. Clarification of the main root causes of the crisis condition in the technical support of agricultural producers. Estimation of the losses that the companies have to bear due to the lack of technical means in harvesting crops. The author's suggested measures aimed at increasing the level of technical equipment of agricultural enterprises of different forms of management. It is proved that, in the current difficult economic conditions, one raising the level of technical support is the acquisition of second-hand foreign-made agricultural equipment. Substantiated the mechanism of improvement of the system of service, as an integral part of the market of agricultural machinery.

Key words: farms, used appliances, service company, agricultural equipment.

УДК 005.412:631.11

Долозіна І.Л.,
старший викладач кафедри маркетингу і комерційної справи,
Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК ОСНОВНА РУШІЙНА СИЛА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ПЕРЕРОБНИХ ГАЛУЗЯХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. Характерною ознакою сьогодення є перехід підприємств переробної галузі харчової промисловості до ринкових форм господарювання. За таких обставин у підприємств виникає потреба в підвищенні ефективності функціонування на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу через активізацію інноваційних процесів.

Зміст і характер зрушень, які відбулися в переробній галузі харчової промисловості в останнє десятиліття, стосуються лише загальних організаційних перетворень, а основні зміни, які б могли забезпечити підвищення ефективності діяльності підприємств цієї галузі, потребують активізації інноваційних процесів, спрямованих на інноваційний розвиток підприємств і усієї галузі в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інноваційного розвитку підприємств та виділенням його напрямків присвячені наукові праці М. С. Абібулаєва, І. В. Афоніна, С. М. Ілляшенко, Д. О. Карлюки, Е. М. Короткова, В. І. Нечаєва, Л. І. Федулової, О. В. Шубравської, Н. О. Шевченко та інших. У своїх дослідженнях науковці висвітлюють різні підходи до визначення поняття інновації, критеріїв класифікації інновацій за різними ознаками, розглядають проблеми інноваційного розвитку на рівні підприємства, регіону, держави, пропонують науково-методичні підходи до оцінки інноваційного розвитку і т.ін.

В економічній літературі існують різні теоретичні підходи до визначення інноваційного розвитку.

Зокрема, Л. І. Федулова визначає інноваційний розвиток економіки в цілому як зростання її показників, забезпечених за рахунок реалізації інноваційних проектів і впровадження нововведень [1, с. 35].

С. М. Ілляшенко розглядає інноваційний розвиток як процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємств у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятної мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту [2, с. 23].

Ряд авторів дають таке визначення інноваційного розвитку: «це незворотній процес переходу з одного стану в інший, який характеризується сукупністю змін, обумовлених впровадженням інноваційних перетворень, що приводять до формування нових властивостей системи, зміни її якісного стану, зростання здібностей, компетенцій, потенціалу та рівня ефективності її діяльності, укріплення системи, а також формування здатності чинити опір руйнівним силам зовнішнього та внутрішнього середовища» [3, с. 6].

Д. О. Карлюка [4, с. 8] вважає, що інноваційний розвиток є складним процесом прикладного характеру створення та впровадження інновацій з метою якісних змін об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного чи іншого виду ефекту, який пов'язаний з